

Bir Stüdyo Çalışması, İYTE: Alaçatı Tarihi Yerleşim Alanı Koruma Projesi*

Nicel YILMAZ SAYGIN, Nilgün KİPER, Evrim GÜÇER

İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü ülkemizde doğal ve tarihi mirasın korunmasının önemli bir konu olması nedeniyle lisans eğitiminde dördüncü sınıf son dönem stüdyo çalışması olarak 'kentsel koruma' konusunu ele almaktadır. Konu kapsamında gerek kuramsal gerekse pratik alanda önemli tartışmaların süregelmesi yeni gelişmelerin kaydedilmesi ve plancılara farklı kurumsal yapılar içinde önemli görevler düşmesi ile şehir plancısı adaylarının 'koruma' ve özellikle 'kentsel koruma' bilgi alanına ilişkin yeterli donanımına sahip olmaları istenmektedir.¹ Bu amaç doğrultusunda 2003-2004 Bahar ve 2004-2005 Sonbahar Yarıyıllarında CP 402 Planlama Projesi dersi kapsamında Alaçatı tarihi yerleşim dokusu çalışma alanı olarak belirlenmiştir.

Stüdyo çalışmasının genel yaklaşımı ve yöntemi belirlenirken 'koruma' konusu gerek dünyada ve gerekse Türkiye'deki tartışmalardan, deneyim-

lerden ve sorunlardan bağımsız ele alınmamıştır. Çalışılan alana özgü ideal çözüm arayışları içinde, mevcut (yasal ve yönetsel) uygulamaların eleştirisi yapılarak, ülkenin ve yerelin özgün koşullarını göz önüne alan tartışmalarla stüdyo çalışması sürdürülmüştür. Çalışma alanı koruma çerçevesinde ele alınırken belli başlı problemler dikkate alınmıştır. Konunun hangi ölçek düzeyinde ele alınacağı bu problemlerin başında gelmektedir. Diğer bir problem, disiplinler arası çalışma anlayışının konu özelinde kurulması gerekliliği ve bunun nasıl sağlanacağıdır. Çalışma alanının toplumsal boyutları ile ele alınması gereği ve alanın korunmasına yönelik çalışmalarda plancının yerel halkla hangi aşamalarda ve ne düzeyde bir diyalog içinde olacağı da dikkate alınan diğer önemli problemdir.

Korumaya değer görülen alanın tespiti ve koruma müdahalelerinin nerede başladığı problemi 'koruma' olgusunun ilk ele alındığı günden bu

* Bu yazı İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nde 2003-2004 Bahar Yarıyılı ve 2004-2005 Sonbahar Yarıyılı CP 402 Planlama Projesi derslerinde aşağıda isimleri geçen stüdyo yöneticileri ve öğrencilerin çalışmaları değerlendirilerek yazılmıştır.

Stüdyo çalışması sırasında Alaçatı hakkında bilgi edinmemize yardımcı olan Belediye Başkanı sayın Muhittin Dalgıç'a ve diğer belediye yetkililerine, Alaçatı halkına, İmar Planı çalışmalarını yapan serbest plancı sayın Ercüment Şahin'e ve şu anda Koruma Amaçlı İmar Planı çalışmalarını yürüten serbest plancı sayın Engin Gürel'e; ayrıca stüdyo çalışmasındaki desteği için Restorasyon uzmanı Fakültemiz öğretim üyesi sayın Önder Marmasan'a teşekkürlerimizi iletiyoruz.

2004-2005 Sonbahar Yarıyılı Proje Yöneticileri: Yrd.Doç.Dr.Nicel Saygın Araştırma Görevlisi Nilgün Kiper, Araştırma Görevlisi Evrim Güçer

Öğrenci Listesi: Serdar Deniz, A. Serkan Güler, Coşku Kocabıyık, Çiğdem Durukan, İrmak Gürsu, Mehmet Bavunoğlu, Mehmet Akyürek, C. Can Türedi, Yasemin Memişoğlu, A. Ergün Gürbaz.

2003-2004 Bahar Yarıyılı Proje Yöneticileri: Yrd. Doç. Dr. Serpil Röper, Yrd.Doç.Dr.Nicel Saygın, Araştırma Görevlisi Nilgün Kiper, Araştırma Görevlisi Ömer Selvi

Öğrenci Listesi: Kürşat Başar, Merdiye Keleşoğlu, Gökçen Bilgen, Gökçen Salum, H. Ceren Dinçer, Özgür Ertaç, Gülçin Şahin, Evrim Pekyavuz, Özlem Sevinç.

¹ Lisans programının önceki aşamalarında da korumaya ilişkin kuramsal dersler verilmektedir.

yana gündemdeki yerini korumuştur. *Korunması gerekli tarihi yerleşim alanı sit sınırı ile yeterince tanımlanmakta mıdır?* Soru başka bir biçimde ifade edilirse; korunması gerekli tarihi yerleşim alanına yönelik politikaların ve müdahale biçiminin geliştirileceği alan sit sınırı ile tanımlanan alanla sınırlı mıdır? Bu soruların yanıtı *mekan* nasıl kavramsallaştırdığımızla da yakından ilgilidir. *Mekanın* —yapılardan, sokaklardan, bahçe duvarlarından oluşan— bir fiziki doku olmanın ötesinde bir derinliği vardır. Bu derinlik içinde, farklı zaman dilimlerine özgü biçimlenen ilişkilerin varlığı söz konusudur. Üretim biçimi ve ilişkileri, göçler, inanışlar, savaşlar, çatışmalar, refah düzeyi, alanın diğer yerleşimlerle bağlantısı, ulaşım teknolojisi gibi toplumsal ve ekonomik belirleyiciler ve bunlarla şekillenen gündelik yaşam içindeki ilişkilerin sonucu olarak *mekan* oluşmaktadır. Söz konusu ilişkiler örüntüsü içindeki her bir değişim mekanı düne göre farklı kılmaktadır. Dolayısıyla sit sınırı ile tanımlanmış alanın geçmişte ortaya çıkması, bugüne kadar ulaşması ve bugünkü varlığı belirlenen sit sınırı içinde oluşmamıştır. Bir başka yönden bakılırsa, geçmişe dair yaşanmışlıkların izlerinin sadece o sınırlar içinde aranması gerekir. Tarihi yerleşim alanını kavramak ancak çok boyutlu ilişkilerin cereyan ettiği bir coğrafi bütünlük içinde ele alınması ile gerçekleşir. Bu kavrayışta (yukarıda da belirtildiği gibi) *zaman* boyutu önemlidir. Çünkü söz konusu ilişkilerin boyutu ve etki alanı her dönem içinde süreklilik arz etmeyebilir. Dolayısıyla bu kavrayış alanın morfolojisini çözümlene gibi bir çabayı gerektirir. Stüdyo çalışmasında alana yaklaşılan yerleşimin bulunduğu coğrafya, geçmişten bugüne üretim alanı ve sahip olduğu doğal peyzaj, üretim ilişkileri, ulaşım ilişkileri dikkate alınmaya çalışılmıştır. Çalışmanın hangi ölçekte ele alınacağı kaygısı giderek *koruma amaçlı plan* çalışmasının, kentin bütününe ele alan plan çalışmasından ayrı ele alınmaması gerektiğini ortaya koyacaktır.

Mekanın tarihselliğinin vurgulandığı bir çalışmada *zaman* olgusu kendini fazlasıyla göstermektedir. Tarihi çevre farklı zamanların katmanlaştığı, üst üste, yan yana geldiği bir alandır. Kimi kez bir öncekini silerek, kimi kez birbirine eklenerek, kimi kez bir öncekinden izler, bilgiler taşıyarak bu katmanlaşma oluşur. Kimi yapılar, meydanlar bugün sadece yaşlıların belleğinde varlıklarını sürdürmektedirler.

Tarihi çevrenin korunması gündeme geldiğinde plancı çalışmasının bir yerinde *hangi zamanı* dikkate alacağı gibi bir problemle karşı karşıya kalabilir. Çünkü sit sınırının tesbit edilmesinin nedeni genellikle Türkiye’de on dokuzuncu yüzyıla ait yapılardır. O yapılar yoksa sit alanının da anlamı yoktur. Oysa yerleşim dokusu on dokuzuncu yüzyılda (veya daha öncesinde) oluşmuş bir nüvenin, mahallenin, sokağın çevresinde zaman içerisinde eklenerek bir kurallar, bir ilişkiler dizgesi içinde varolmuştur. Bu varoluş düne kadar devam etmiştir. Ve aslında her zaman dilimi aynı tarihi çevre içinde bütün içinde, kendi karakterini de ortaya koyarak yerini almıştır. Dolayısıyla on dokuzuncu yüzyıla ait bir yapı kadar, 1950’lerde, 1970’lerde yapılmış bir yapının da bu doku içinde bir yeri olmalıdır. Plancı burada tarihi çevreyi zamanın bir yerinde dondurarak mı, yoksa bugünün ve hatta geleceğin olası gelişmelerine olabildiğince izin veren bir anlayış içinde mi olacaktır? Yoksa bu iki uç arasında bir denge

Tarihi
çevrenin
korunması
gündeme gel-
diğinde plancı
çalışmasının
bir yerinde
hangi zamanı
dikkate
alacağı gibi
bir problemle
karşı karşıya
kalabilir.

Şekil 1. Alaçatı’dan
19. yüzyıl yapı
örnekleri

Şekil 2. Alaçatı 19.yüzyıl yapı örnekleri

Şekil 3. Eski yapıda kapı örneği

oluşturacak müdahaleler mi önerecektir? Yine burada da vurgulanmak istenen nokta; *mekanın* bütünlüğünün korunması gereğidir.²

Mekanın yukarıdaki kavramsallaştırmasına koşut olarak varoluşundaki toplumsal boyutun çözümlenmesi gereği stüdyo çalışmasında önemle üzerinde durulan bir konu olmuştur. Toplumsal boyutun üzerinde çalışılan mekânın kavranması, yapılacak müdahalelerin belirlenmesi, ve planlamanın gerek tasarım gerekse uygulama sürecinin her aşamasında ele alınması öngörülmüştür. Mekanın kavranması aşamasında toplumsal yapı iki yönlü araştırılmaya çalışılmıştır. Bir taraftan fiziki yapı üzerinden toplumsal yaşama dair izlerin nasıl okunabileceği, diğer taraftan toplumsal yaşama dair gözlemler yaparak bunların mekânı nasıl biçimlendirdiği ve biçimlendireceği araştırılmalıdır.

Farklı zamanların katmanlaştığı bir mekana bakarken fiziki yapının oluşumunda yatan yaşam kültürüne dair izleri görebilme ve yorumlayabilme becerisinin kazandırılması bu stüdyonun temel amaçlarından biri olmuştur. Farklılaşan yapılar, yapıların dizilişi, konumlanışı, parsel ve sokak örüntüsü, sokak-parcel-konut ilişkileri bize neleri anlatır? Fiziki yapılanma biçimine bakılarak özel ve kamusal alan örüntüsü nasıl okunabilir; bu örüntü bize neleri söyler? Söz konusu fiziki yapılanma bir mahalleden diğerine, bir sokaktan diğerine nasıl ve neden farklılaşır?

Bunun da ötesinde bir sokak veya yapı adası örüntüsü zaman içinde nasıl biçimlenmiştir ve bu —rastgeleymiş gibi görünen— biçimlenişin ardında işleyen kurallar dizgesi nedir? Burada mekânın bir süreç içinde var olduğu; dünden bugüne ve hatta yarına doğru değişip, dönüşerek, üreyerek var oluşunu sürdürdüğü unutulmamalıdır. On dokuzuncu yüzyıla ait bir yapının cephesindeki ticaret kullanımına işaret eden cephedeki açıklığın zaman içinde kapanmasının bir nedeni olmalıdır. Sokak sın-

² Türkiye’deki koruma yaklaşımına eleştiriler için bkz Ü. Seymen, “Tarihi Kentlerde Büyüme ve Mimarlık” UIA 2005 İstanbul’a Doğru / İzmir Toplantısı, yayınlanmamış tematik konuşma metni, 22 Ekim 2004; A.Köksal, “Kentsel Koruma Bağlamı”, II. Kentsel Koruma, Yenileme ve Uygulamalar Kolokiyumu, MSÜ-MF, İstanbul, 1995, ss. 74-76.

rına dayanmış bir yapının arka bahçesine bir oda eklenerek büyütülmesi basit bir müdahaleden öte bir toplumsal alışkanlığa işaret ettiği, hatta bu alışkanlığın dokunun önemli bir belirleyicisi olduğu anlaşılmalıdır.

Giderek fiziki yapıyı oluşturan elemanların refah düzeyine, üretim alışkanlıklarına, günlük yaşamın ayrıntılarına dair işaretler verdiği de öğrenci tarafından algılanmaktadır. Yüksek duvarlar, ama kilitlenmeyen kapılar mahalledeki komşuluk ilişkilerine dair önemli ipuçları vermektedir. Bir öğrencinin alana dair ilk izlenimlerini aktarırken farklı konut ve bahçe kapılarını tespit ederek, alandaki mahremiyet olgusunun zaman içindeki dönüşümüne dair gözlemleri buna çarpıcı bir örnektir.

Toplumsal yaşama dair gözlemler ise her iki stüdyo çalışmasında da farklı tekniklerle yapılmıştır. İlk dönem sosyal anket çalışması kentsel sit sınırı içinde ve yakın çevresinde anket yapılan zaman dilimi içinde ikamet edilen yapılar ziyaret edilerek, formal görüşmeler yapılmıştır. Bir sonraki dönemse mahalle sakinleri, muhtarlar, esnaf, Alaçatı'ya sonradan yerleşenlerle enformal görüşmeler yapılmıştır. Söz konusu görüşmeler temel sorularla başlayan, ancak konuşmanın seyrinin tamamıyla görüşülen kişilerin belirlediği bir tarzda yapılmıştır. Bu görüşmelerde -bir sözlü tarih disiplini içinde olmamakla birlikte- yerleşimin hem bugünü, hem de geçmişine dair bilgi alınmış, insanların yaşadıkları mekana ve 'koruma' olgusuna yaklaşımları saptanmaya çalışılmıştır. Bu tür çalışmalarda, enformal görüşmelerin alana dair önemli verilerin elde edilmesinde oldukça etkin bir teknik olduğu görülmüştür. Öğrenciler bu görüşmelerle alanda bazı toplumsal süreçleri, yerleşimin tarihine ait henüz kayda geçmemiş bilgileri, *mekana* dair yerel tanımlamaları, halkın yaşadığı yer ile tarihsel ve duygusal bağlarını tesbit etme olanağını bulmuşlardır. Böylelikle önceden gözlemlenen bazı sorunların toplumsal derinliğini görme şansını elde etmişler, fiziki mekan ile toplumsal ve ekonomik yapı arasındaki ilişkileri daha iyi kavrayabilmişlerdir. Bir mekanın pafta üzerindeki,

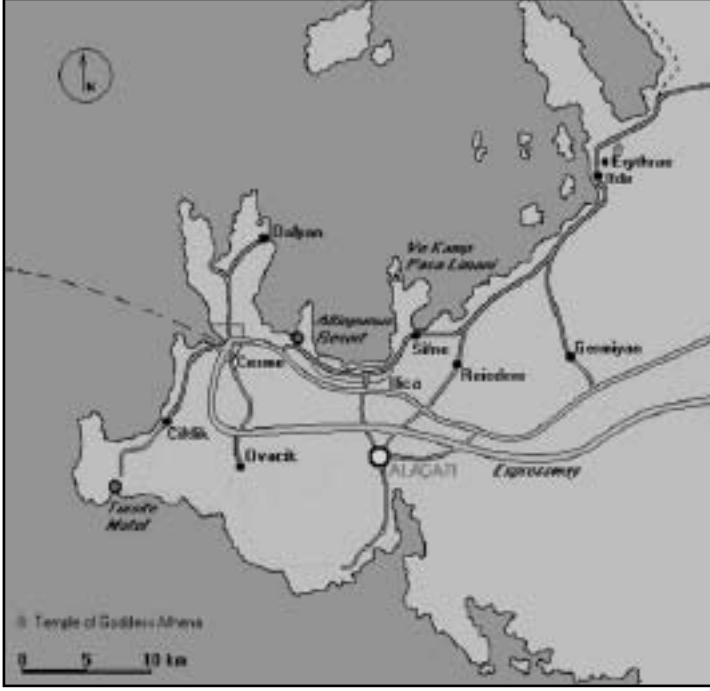
fotoğraf karesindeki veya plan şemasındaki görüntüsünden öte olan derinliğine sahip olabilmişlerdir. Elbette yapılan bütün bu tespitler onların çözüm arayışlarını kolaylaştırmamıştır. Çözüm üretmenin de mekanın kavranışı kadar zor ve karmaşık olduğunu sezinlemeye başlamışlardır.

Stüdyo çalışmasında öğrencilere gerek alanın analizi sürecinde, gerekse yapılacak müdahale biçimlerine yönelik kararların geliştirilmesinde disiplinlerarası çalışmanın gerekliliği vurgulanmaktadır. Bu gerekliliğin hatırlatılmasından öte, kurgulanan planlama çalışması içinde hangi aşamada hangi uzmanlık bilgilerinin devreye gireceği, gerekli uzmanlık alanları ile plancının nasıl buluşacağı tartışılmaktadır. Alanın farklı ölçek ve kapsamındaki özelliklerinin saptanması ve doğru müdahalenin geliştirilmesine yönelik bilgi üretimindeki duyarlılık, ilgili uzmanlık alanları ile diyalog kurmayı gerektirmektedir. Bu diyalog için de karşılıklı olarak ilgili uzmanların birbirinin farkında olması, birbirinin alanı hakkında yeterince bilgi sahibi olması gerekmektedir. Bu nedenle çalışma süreci içinde plancının sorumlulukları, uzmanlıklarının kesiştiği alanlar, plancının bir diğer alana gönderme yapması gerektiği noktalar ve bunun yöntemi konusunda bilgi aktarılmaktadır. İYTE Mimarlık Fakültesi Restorasyon Bölümü ile çalışmanın farklı düzeylerinde işbirliği sağlanmaktadır.³

Bu kapsamdaki bir stüdyonun amaçlarından birisi de plancı adaylarına kazandırılması istenen ekip çalışması disiplindir. Özellikle analiz ve alanın kavranmasına yönelik çalışmalar proje süresinin önemli bir kısmını kapsamaktadır. Verilerin toplanması, uygun teknik ve yöntemin geliştirilerek verilerin değerlendirilmesi ve sentezlenmesi eşgüdümlü çalışmayı, etkin bir işbölümünü ve dayanışmayı gerektirmektedir. Çok basitce telaffuz edilen ancak yaşama geçirilmesi bir o kadar güçlükler taşıyan ekip çalışmasının kurgulanıp sürdürülmesi proje çalışmasının etkinliğini belirleyen en önemli faktörlerden biri olmuştur. Bu çalışmanın —ana kurgusunun dışında— ara aşamalarının kurgu-

Alanın farklı ölçek ve kapsamındaki özelliklerinin saptanması ve doğru müdahalenin geliştirilmesine yönelik bilgi üretimindeki duyarlılık, ilgili uzmanlık alanları ile diyalog kurmayı gerektirmektedir.

³ İYTE Mimarlık Fakültesi'nin ilkelerinden en önemlisi disiplinler arası anlayış içinde eğitim ve öğretimin sürdürülmesidir.

Şekil 4. Alaçatı'nın Konumu (Kaynak: http://www.goddess-athena.org/Museum/Temples/Erythrae/Cesme_map.html)

Şekil 5. Alaçatı hava fotoğrafı, Mayıs 2002

lanmasında öğrencilerden fikir geliştirmeleri, inisiyatif kullanmaları, bunun sorumluluğunu yüklenmeleri ve ekibin özdenetimini sağlamaları beklenmiştir.

Alaçatı Tarihi Yerleşim Alanı Analiz Çalışmaları

Yukarıda bahsedilen tartışmaların ışığında stüdyonun çalışma alanı Alaçatı'nın tarihi yerleşim dokusu ve yakın çevresini içine alacak biçimde saptanmıştır. Alan çalışması için gerekli baz paftaların elde edilmesi ve güncellenmesinden sonra, çalışma alanında yapı özelliklerini ortaya çıkaracak özgün bir envanter hazırlanmış ve döküm çalışması gerçekleştirilmiştir. Alan çalışması olarak ilk aşamada tarihi yerleşim alanının Alaçatı yerleşimi bütünü ve içinde bulunduğu coğrafya -Çeşme-Karaburun yarımadası- ile olan ilişkilerine yönelik farklı ölçeklerde analizler yapılmıştır: Jeolojik yapı, topoğrafya, iklim, tarihsel gelişim, nüfus yapısı, sosyal, demografik ve ekonomik yapı, arazi kullanım, ulaşım ilişkileri ve farklı ölçeklerdeki planlar ve planlama kararlarının irdelenmesi, vb. İkinci olarak Alaçatı tarihi yerleşim alanı ve yakın çevresine ilişkin fiziksel ve sosyal analizler yapılmıştır: Envanter yardımıyla yapı ölçeğinde detaylı analizler (binaların yapım dönemi, yapı malzemesi, çatı ve cephe özellikleri, geçirdiği tadilatlar ve eski-yeni fonksiyonları, vb.); mülkiyet yapısı; doku çalışmaları (parsel, sokak dokusu, sokak elemanları, tipolojiye yönelik saptamalar); yapı yoğunluğu çalışmaları; nüfus yapısı, sosyal ve ekonomik yapısı; yapıların kullanılma durumu; gözlemler aracılığı ile sokak, çıkmaz, meydan gibi kamusal açık alanlarda gerçekleşen sosyal yaşamın saptanması (insanların mekan kullanma biçimleri ve kullanıcıların özellikleri) gibi konularda bilgiler toplanmıştır. Yerel halkla yapılan enformal görüşmeler ile Alaçatılıların kentsel sit alanı ve koruma olgusuna yaklaşımları, Alaçatı'da son yıllarda gerçekleşen değişim hakkındaki görüşleri saptamıştır. Ayrıca Alaçatı Belediye Başkanı, Fen İşleri Dairesi yetkilileri ve imar planlarını yapmış olan serbest planlama bürosu ile görüşmeler yapılarak belediyenin koruma konusunda ve Alaçatı'daki geleceğe dönük projeleri hakkında bilgi edinilmiştir. Topla-

nan bilgilerin Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) ve SPSS programları aracılığı ile biraraya getirilip paketlenmesi ile mekanın fiziki ve toplumsal boyutuna dair verilerin ilişkilendirilmesi sağlanmıştır. Böylece fiziksel mekanın toplumsal boyutları ile sorgulanması olanağı tanınmıştır. Ayrıca tüm analiz bilgilerinin derlendiği, planlama çalışmasına ışık tutacak bir sınıf raporu hazırlanmıştır.⁴

Tüm bu analiz çalışmalarının değerlendirilmesi sonucunda öncelikle üst ölçekte (1/5000) tarihi yerleşim alanının yerleşim bütünüyle olan ilişkilerinin ele alındığı bir sentez çalışması ile genel anlamda sorunlar ve potansiyeller değerlendirilmiştir. Ayrıca öğrenciler 1/1000 ölçekli tarihi yerleşim alanı bütününde -Alaçatı geneli ile ilişkileri de kuracak biçimde- Koruma Planı stratejilerini anlatan bir çalışma yapmışlar ve bunun paralelinde bu stratejilerin gerçekleştirilmesine yönelik organizasyonlar -kurumsal yapılanma, finans, yerel halkın sürece katılımı, vb- hakkında fikir üretmişlerdir. Bu stratejiler doğrultusunda tarihi yerleşim alanı içinde belirlenen bölgelerde 1/500 ölçekli uygulama planı ve raporu, ve 1/200 ve 1/100 detay planları ve kesit, silüet ve cephe çalışmaları hazırlanmıştır. 1/500 ölçekli uygulama planında izlenen yöntem ada sınırları ve nizamının belirtilmesinden öte mülkiyet verileri dikkate alınarak parsel içerisinde kütle önerilerinin geliştirilmesi biçimindedir.

Alaçatı

Alaçatı tarihsel gelişim süreci içinde *tekrarlanan nüfus ve kültür değişimlerine* tanık olmuş bir yerleşmedir. Bu değişim kısaca şöyle özetlenebilir: 1800' lü yıllarda Alaçatı'nın güneyindeki bataklıkın kurutulması ve bugünkü Hacı Memiş bölgesindeki tarlalarda çalıştırılmak için Yunan adalarından işçiler Alaçatı'ya getirilmiş ve buraya yerleşerek Alaçatı'yı imar etmişler ve Alaçatı'da bağıcılığı geliştirmişlerdir. Yerleşmenin güneyindeki Alaçatı Limanı ondokuzuncu yüzyılda daha çok Sakız Adası ve Fransa'ya şarap ihracatı için kullanılmakta olan önemli bir limandır.⁵ Osmanlılar zamanında Alaçatı

Şekil 6. Sit alanları ve tescilli yapılar

Limanı bir deniz ticareti merkezi olmanın yanı sıra yöredeki termal su kaynakları nedeniyle tedavi yeri, ve donanma üssü olarak kullanılmıştır. Bu dönemde Alaçatı'da çoğunlukta olan Rum nüfus daha çok liman bölgesinde yoğunlaşmaktadır. Nüfusun hızlı artışıyla Alaçatı yerleşmesi liman çevresinden yaklaşık olarak bir kilometre içeride olan bugünkü Hacı Memiş Mahallesi'ne ve sonra daha da kuzeye uzanarak genişlemiştir.

1908-1912 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkan Savaşı'nda Balkanlar'daki topraklarının büyük bir kısmını kaybetmesi sonucu Alaçatı'daki Türk nüfus Anadolu'ya göç etmiş, Çeşme Yarımadası'nda yaşayan Rum halkı da Ege Adalarına göç etmeye başlamıştır. Bunu izleyen I.Dünya Savaşı sırasında Çeşme'nin işgale uğraması ile Çeşme'nin merkezi Alaçatı'ya taşınmış ve Alaçatı'ya yerleşen Türk halkı savaş nedeniyle Anadolu'nun iç kesimlerine göç etmiştir.⁶

Alaçatı tarihsel gelişim süreci içinde *tekrarlanan nüfus ve kültür değişimlerine* tanık olmuş bir yerleşmedir.

⁴ İYTE 2004-2005 Sonbahar Yarıyılı CP 402 Alaçatı Koruma Projesi Analiz Raporu

⁵ Şahin, E. 1998. Alaçatı Kentsel Sit Alanı Analitik Etüd Raporu

⁶ Şahin, 1998

Şekil 7. Eski kilise (şimdiki Pazaryeri Camii) meydanı

Şekil 8. Restore edilmiş bir yapı

Kurtuluş Savaşı süresince Alaçatı'da Rum nüfusu adalardan gelen göçle artmış, Türk nüfusu azınlıkta kalmıştır. Ancak İzmir'in işgalden kurtulmasından sonra Alaçatı'daki Rumlar Ege adalarına göç etmiş ve Lozan Barış Antlaşması'ndan sonra nüfus mübadelesiyle gelen Türkler Alaçatı'da Rumlar'dan kalan evlerde iskan edilmiştir. Rumlar'ın yaptığı bağcılık ve şarap üretimi yerine Türk halkı alışık olduğu tütüncülüğe başlamış ve tütüncülük 1930'larda Alaçatı'nın en önemli sektörü haline gelmiştir. Böylelikle Rumlar taş evlerin zemin katlarındaki depolarda üzüm depolayıp şarap üretirken Türkler aynı mekanı tütün depolamak için kullanmışlardır. 1950'li yıllardan itibaren tütüne dayalı ekonominin zayıflamaya başlaması ile Alaçatı önemli ölçüde büyük şehirlere özellikle de İzmir'e nüfus vermiştir. 1980'lerde hükümetin turizmi teşvik politikaları doğrultusunda, Alaçatı'daki tarım sektörü ve özellikle de tütüncülük değerini yitirmiş ve TEKEL kapatılmıştır. Alaçatı Limanından Çeşme'ye kadar olan kıyı kesimi ile liman bölgesi ise turizm sektörüne ve ikinci konut yerleşimine ayrılmıştır. İzmir-Çeşme otoyolunun yapılması bu gelişmeye ivme kazandırmıştır. 1980'lerde Alaçatı'da gelişen bir diğer sektör de ikinci konutla beraber etkisi artan inşaat sektörü olmuştur. Tarım arazileri hızla yazlık konutlara dönüşme sürecine girmişlerdir. İnşaat sektöründeki artışla birlikte Alaçatı'ya çeşitli illerden marangozluk, inşaat işçiliği gibi işlerle uğraşanlar göç etmeye başlamıştır.⁷

Yerli halktan edinilen bilgilere göre Alaçatı'nın *keşfedilmesinde* İstanbulluların etkisi çok

⁷ Alaçatı'da yerli hakla gerçekleştirilen görüşmeler, Ekim 2004

büyüktür. 1995lerde Alaçatı'nın sörf sporuna uygun bir yer olduğunun keşfedilmesi ile bir sörf merkezi kurulmuştur. 1995'lerden bu yana ise tarihi taş evlerin satın alınıp restore edilmesi sonucu butik otellere dönüştürülmesi ile Alaçatı özellikle İstanbul'dan üst gelir grubunu kendisine çekmektedir. Zaman içerisinde taş yapılara ilginin artması sonucu satın alanların bazıları butik oteller, kafe ve restoranlar açarken bazıları yazlık amaçlı kullanmaya başlamış, "...birçoğu ise yatırım yapmak yerine rant sağlamak için binaları ellerinde tutmaya başlamışlardır"⁸. Böylece Alaçatı'da günümüzde arsa ve ev fiyatları oldukça yükselmiştir.

Yerel yönetimin turizmi desteklemesi de Alaçatı'yı bugünkü konumuna getiren önemli bir etkidir. "*Alaçatı'yı dünya kenti yapalım*" sloganı ile 10 yıl boyunca her yaz Uluslararası Çocuk ve Gençlik Tiyatro Festivali düzenlenmiştir.⁹ Yerel yönetimin son zamanlardaki tutumu ise varolan butik otellerin yanısıra ev pansiyonculuğunu geliştirmek ile yatak sayısını arttırmak yönündedir.

Kışın sekizbin düzeyinde olan nüfus, yaz aylarında altmışbinlere çıkmaktadır.¹⁰ Bunun sonucu olarak Alaçatı mekansal, sosyal ve fonksiyonel anlamda hızlı bir değişim içerisine girmiştir. Bu değişimi tarihi yerleşim alanı içerisinde sayısı giderek artan butik oteller, kafeler, barlar, restoranlar veya yılın yalnızca belirli dönemlerinde kullanılan konut örneklerinde açıkça görmek mümkündür.

Tüm bunlar olurken küçük bir yerleşim yeri olan Alaçatı'da yerli genç nüfus yerel eğitim ve istihdam olanaklarının yetersizliği ve tarım faaliyetlerine ilgi duyulmaması gibi nedenler yüzünden Alaçatı'dan ayrılmak durumunda kalmakta iken çoğu Alaçatılı yüksek gelirli aileler İzmir'de yaşamayı tercih etmişlerdir.

Alaçatı'nın yukarıda anlatılan tarihsel gelişimine bağlı olarak üç bölgeden oluştuğu söylenebilir. İlk olarak Alaçatı'da yerleşilen bölge bugünkü yerleşimin güneyindeki liman çevresinde konumlanmış yüzeelli haneli bir dokudan

Şekil 9. Kemalpaşa Caddesi'nde fonksiyon değişimi

Şekil 10. Kemalpaşa Caddesi'nden bir görüntü

Şekil 11. Pazaryeri Camii önünde kurulan antika pazarı

⁸ Alaçatı'da yerli hakla gerçekleştirilen görüşmeler, Ekim 2004

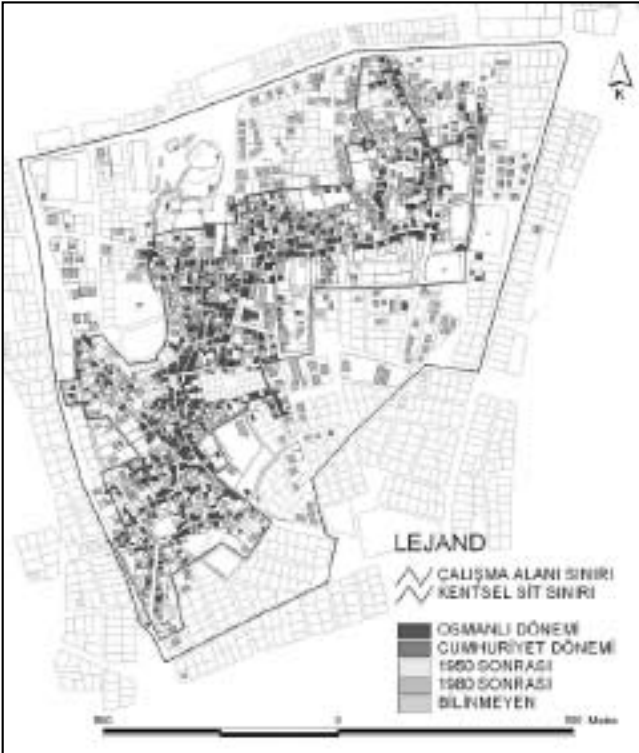
⁹ Alaçatı'da yerli hakla gerçekleştirilen görüşmeler, Ekim 2004

¹⁰ Alaçatı Belediyesi ile gerçekleştirilen görüşmeler, Ekim 2004

Şekil 12. Alaçatı'nın gelişme yönleri

Şekil 13. Yapıların inşa edildiği dönemler

oluşmuştur. Günümüzde bu yerleşimden geriye kilise kalıntıları dışında pek iz kalmamıştır. İkinci bölge olarak günümüzde taşıt yolları ile çevrelenmiş yerleşim merkezini de içine alan tarihi doku tanımlanabilir.

Bu bölge tarihsel süreçte göre günümüzde Alaçatı'nın en eski mahallesi olan yerleşimin güneybatısındaki Hacı Memiş Mahallesi, ona eklenen Tokoğlu ve en son Yeni Mecidiye Mahallelerini içine almaktadır. Özellikle Hacı Memiş Mahallesi Rum mimarisi özelliklerini taşıyan, eski taş yapıların çoğunlukta bulunduğu ve tarihi sokak karakterini en iyi yansıtan mahalledir.¹¹ Bu bölgede Ovacık Caddesi üzerinde bir kilise olduğu bilinmekte¹², günümüzde ise bu kilisenin varlığına dair hiçbir iz rastlanmamaktadır. Son olarak yakın geçmişte inşa edilen yazlık konutlar ve yerel yönetim tarafından yaptırılan toplu konutlar yerleşimin kuzey kesiminde yer seçmişlerdir.

Alaçatı'nın tarihi yerleşim dokusu bitişik inşa edilmiş iki katlı Türk ve Rum mimari tarzlarındaki yapılar –özellikle yöreden elde edilen taş kullanılarak yapılmış yığma taş yapılar–, dar sokaklar, sokaklarda veya yer yer küçük meydancıklarda yer alan kuyular ve bir simge niteliğinde olan yel değirmenlerinden oluşmaktadır. Ayrıca kentsel sit alanının kuzeydoğusunda kilise kalıntıları olan bir arkeolojik sit alanı (Yeni Mecidiye Mahallesi - Diyarbakır Sokak) bulunmaktadır.

Kentsel sit alanı içinde doğu-batı doğrultusunda uzanan Kemalpaşa Caddesinde ticaret (dükkan, butik oteller, lokanta, bar, kahvehane, vb.) yoğun olarak gerçekleşmekte iken kuzey-güney doğrultusunda uzanan Mithatpaşa caddesinde genelde konutlar ve az ölçüde ticaret yer almaktadır. Her iki cadde boyunca tescilli binalar yoğun bir şekilde yer almaktadır. Mithatpaşa Caddesi'nin üzerinde konumlanmış Pazaryeri Camii (eski kullanımı Kilise iken, günümüzde Camii olarak işlev görmektedir) ve Hacı Memiş Camii anıt niteliği taşıyan önemli yapılardır.

¹¹ İYTE 2003-2004 Bahar Yarıyılı CP402 Alaçatı Koruma Projesi Analiz Raporu I

¹² Özgönül, N. 1996. A method for Restructuring the Interrelation between Tourism and Usage of Traditional/Historic Settlements: Case Study Alaçatı, ODTÜ, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

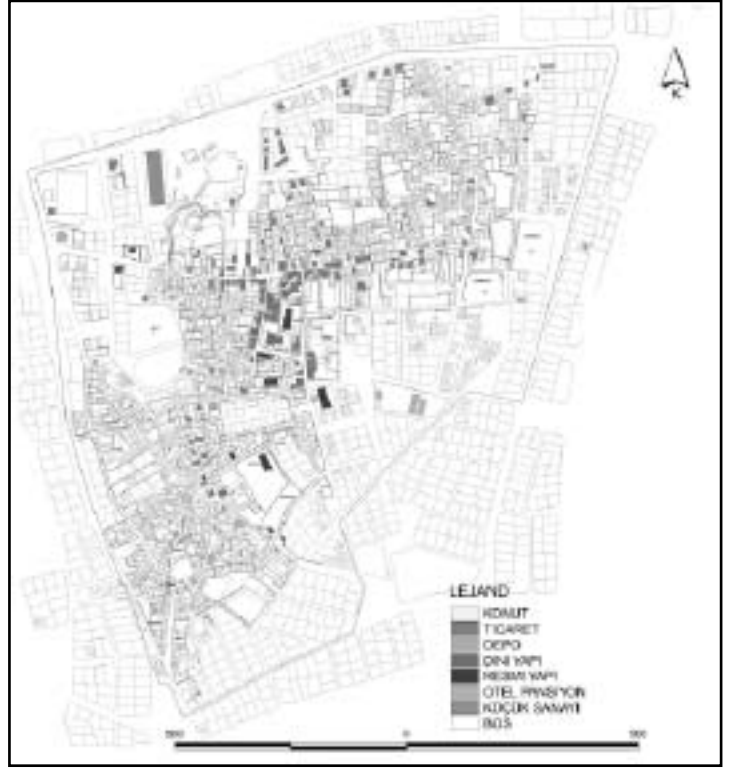
Değerlendirmeler ve Öneriler

Tescil kararı verilen yapıların yerel sahipleri tarafından yüksek maliyetler yüzünden bakımlarının yapılamaması, restore edilememesi, yapıların hızla el değiştirmesi gibi pek çok kentsel sit alanlarında yaşanan sorunlar Alaçatı'da da yaygın olarak görülmektedir. Kemalpaşa Caddesi üzerindeki yapılar el değiştirmekte ve kullanım türünde dönüşümler olmakta iken Mithat Paşa Caddesi üzerindeki yapılar ise henüz keşfedilmemeleri nedeni ile bu dönüşüm sürecine girmemişler ve kısmen yıkılma tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadırlar.

Geleneksel dokusu ile Alaçatı otantik çevreye ve yaşama özlem duyan kesime çekici gelmekte ve ağırlıklı olarak yalnızca restorasyon masraflarını karşılayabileceklere veya geleneksel tarzda taş evler yaptırabilenlere evsahipliği yapmaya başlamıştır. Bu sayı arttıkça otantik olarak nitelenen mekan ve yaşam hızlı bir biçimde yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Önceleri yerli halkın gücü yettiği ölçüde bakımını yapmaya ve yaşatmaya çabaladığı yapılar artık ekonomik gücü olan tarafından korunmaya başlanmıştır.

Tarihi yerleşim dokusu içerisinde “Çok yüksek fiyatlara satın alınan taş evler genellikle yıkılıp yeniden yapılmaktadır. Yeniden yapılan yapıların özgün durumuna ne kadar uygun olduğu –hem taban alanı hem de cephe özellikleri olarak- tartışmaya açıktır. Ayrıca yeni inşa edilen birçok betonarme yapı taşla kaplanarak taş yapı izlenimi verilmeye çalışılmıştır”.¹³ Böylece gerçek bir yerleşim mekanı giderek bir sahne dekoru haline dönüştürülmektedir. Böylesi bir süreç tarihi dokunun özgünlüğünü yitirmesinin yanı sıra sahteleşmesine neden olmaktadır.

Bu değişim sonucu sit alanı içerisinde ve yakın çeperlerinde yılın yalnızca belli dönemlerinde kullanılan yapılar diğer zamanlarda sokağa ve yıl boyu Alaçatı'da yaşayan kesime sırtlarını dönmüşlerdir. Tarihi dokunun içerisinde ya da yakın çevresinde inşa edilen kısımlarda hem görsel hem fiziksel anlamda aşlamayan bahçe duvarları içerideki ile dışarıdaki yaşamı birbirinden tamamen koparan özelliktedir. Alaçatı'da sürekli yaşayanlar ile belirli zamanlar için

Şekil 14. Yapıların Birinci Kat Fonksiyonu

Şekil 15. Taş kaplamalı betonarme bina örneği

¹³ İYTE 2004-2005 Sonbahar Yarıyılı CP 402 Alaçatı Koruma Projesi Analiz Raporu

Şekil 16. Yeni yapıda bahçe duvarı ve kapı örneği

Şekil 17. Öğrenci Çalışması (Coşku Kocabıyık; Koruma Planı Stratejileri, 1/1000)

dışarıdan gelenler arasındaki toplumsal, ekonomik ve kültürel farklılıklar *mekana* yansımaları bu biçimde gerçekleştirmektedir. Bu değişimden şikayetçi olan Alaçatılı halk, komşuluk ilişkilerinin giderek azalmasına, hırsızlıkların artmasına ve hatta yerel pazardaki fiyatların yerel halkın bütçesinin çok üstüne çıkmasına dikkatleri çekmektedir¹⁴. Alaçatılılar giderek tarihi doku içerisindeki evlerini satın ya Alaçatı'nın başka bölgelerine ya da Alaçatı dışına yerleşme eğilimini göstermektedirler.

Sözedilen gelişmelerde medyanın etkisi açık olarak görülmektedir. Son zamanlarda Çeşme-Alaçatı tanıtımı yapma amaçlı yerel ve ulusal gazete ve dergilerde (*National Geographic Türkiye*¹⁵, *Diva*¹⁶, *Milliyet*¹⁷, *Sabah*¹⁸, *Cumhuriyet*¹⁹ vb) Alaçatı sıkça konu edilir hale gelmiş ve film çekimlerine de konu olmuştur. Ayrıca tüm dünyaya açık olarak internette Alaçatı'nın taş evleri, sörf okulları ve de Port Agrilia/Port Alaçatı Projesinin²⁰ tanıtımları yer almaktadır. kentsel korumanın ancak turizm potansiyelini canlandırma ve geliştirme aracı olarak yer bulabilmesi ve koruma söyleminin içi boşaltılarak popülerleştiği günümüzde Alaçatı da korumaturizm-tüketim üçlüsü içerisinde yerini almaktadır. Alaçatı'nın tarihi dokusunu oluşturan taş evler *metalaştırılmakta* ve birer tüketim nesnesi haline gelmektedir. Tüm bunlara paralel olarak belediye başkanı Muhittin Dalgıç'ın kurgusu, "Alaçatı bir marka ve bu markayı tescil ettireceğiz"²¹ ifadesinde vurgulanmaktadır. Bu

¹⁴ 09.08.2004 tarihli Sabah Gazetesi, "İzmirli İstanbullu'ya karşı"; Alaçatı'da yerli halkla gerçekleştirilen görüşmeler, Ekim 2004.

¹⁵ Temelkuran, E. "Rüzgarın insanları", *National Geographic Türkiye*, Temmuz 2003.

¹⁶ Uslu, G. "Alaçatı'nın bir yüzyıl sonrası için iddialyım", *Diva*, Eylül 2004:66-69.

¹⁷ 01.01.2005 tarihli Milliyet Gazetesi'nin Ege ekinde Deniz Sipa-hi'nin "Bir yıldan bize kalanlar" yazısında "...Çeşme'nin marka oluşu, Alaçatı'yı tüm Türkiye'nin konuşması..." yer almıştır. 06.01.2005 tarihli Milliyet Gazetesi'nin Ege ekinde ise Ahmet Aktaş "Alaçatı'ya çok yakışır" başlıklı yazısında "Alaçatı'yı dünyaya açması planlanan Port Alaçatı projesinin ilk etabının mayıs 2005'de sona ereceği haberini paylaşmaktadır.

¹⁸ Sabah Gazetesi, "İzmirli İstanbullu'ya karşı", 09.08.2004.

¹⁹ Dirik, H. "Alaçatı'da Örnek Turizm", *Cumhuriyet Gazetesi Ege Eki*, s.4, 03.12.2004.

²⁰ Yerli halk arasında Venedik Projesi diye bilinen Alaçatı'nın güneyinde kara ile denizin buluştuğu noktada kanallar açılması ile bir prestij konut bölgesi yaratılması projesi

²¹ Uslu, G. "Alaçatı'nın bir yüzyıl sonrası için iddialyım", *Diva*, Eylül 2004, s.68.

gibi örneklerle Alaçatı daha çok *Türkiye'ye ve dünyaya açılırken* tüm bunların Alaçatılı'ya ne getirdiği, Alaçatı'da istihdamı ya da eğitim olanaklarını ne kadar arttırdığı tartışmaya açıktır. Oysa Alaçatı'yı *halkıyla birlikte yaşatarak korumak* yönünde atılması gereken adımlar daha farklı olacaktır.

Öğrenciler geliştirecekleri koruma stratejileri konusunda bütünüyle serbest bırakılmış olmalarına rağmen çalışmalarındaki yaklaşımlar –oluşturulacak organizasyonda farklılıklar olmakla birlikte— temelde benzer yaklaşımlar sergilemiştir. Öğrencilerin çalışma alanına ilk ziyaretlerinden itibaren dikkatlerini çeken unsur yerleşimdeki toplumsal dönüşümler olmuştur. Baştan itibaren sordukları ve tartıştıkları konu ise yerel halkın koruma faaliyetlerinin neresinde yer aldığı, ve geliştirilecek koruma faaliyetlerinin onları nasıl etkileyeceği olmuştur. Örneğin İrmak Gürsu Alaçatı'yı koruyacak olanların yerli halk olduğunu belirtmiş ve gerekçesini de şu şekilde ifade etmiştir: “... yerel halkın Alaçatı'yı korumaya yönelik eğilimi çok daha derin, duygusal, toplumsal ve kültürel temellere dayanmaktadır...” Yasemin Memişoğlu'na göre ise koruma olgusu genelde fiziki yapının korunmasına indirgenmekte, “Alaçatı'nın korunmasının toplumsal ve mekansal boyutunun derinliği konusunda halkın bilinçsiz olması” nedeniyle koruma faaliyetleri başarısız olmaktadır. Coşku Kocabıyık yerel halkın bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi konusuna vurgu yaptığı çalışmasında:

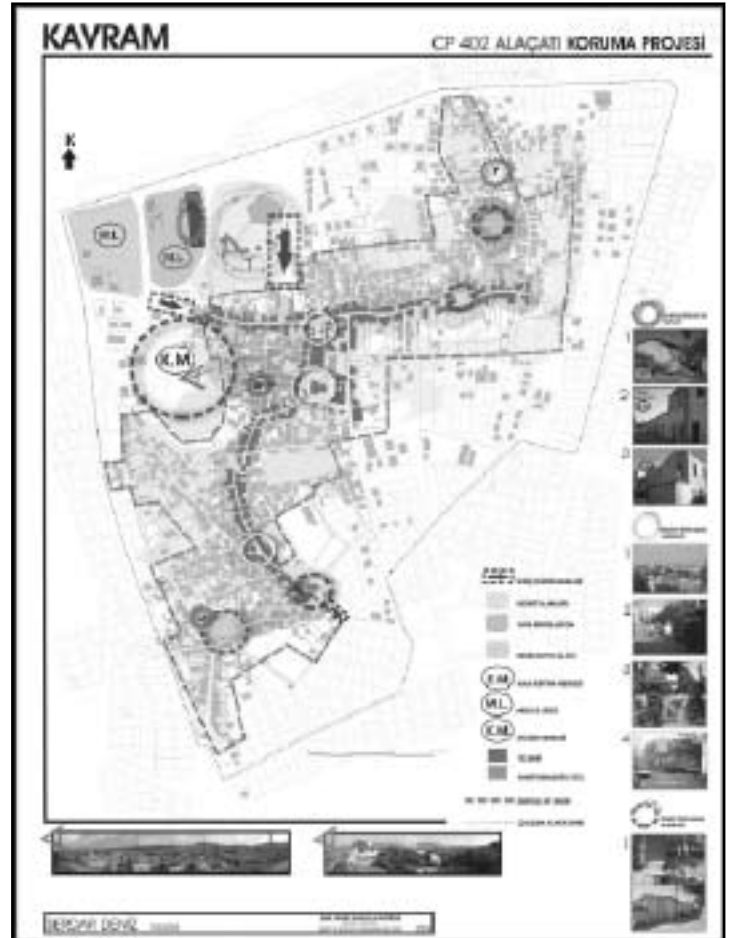
“Alaçatı'nın farklı dönemlerini halka fark ettiren ve aynı dönemlere ait kentsel mirasın sadece kapalı müzelerde değil, açık kent mekanlarında bugünün hemşehrileri ve gelecek kuşaklarla tanıştırılmalarını önemseyen bir kentsel koruma ve yaşatma anlayışının oluşturulması... Alaçatı'nın tarihsel ve mimari sürecini yansıtan bir kent imajının yaratılması” gereğini belirtmiştir. Çalışmasında, Alaçatı'nın ilk yerleşim nüvelerini ve zaman içinde bunları birbirine bağlayan yerleşimin tarihsel ana omurgasını ortaya çıkararak, yerleşimde dolaşan insana tarihi dokunun morfolojik gelişimini okutmak istemiştir. Bu kaygıyla, yerleşimin nüvelerini oluşturan ve bugüne ulaşamayan iki kilise yapısının yerini ortaya çıkarıp kiliselere

ilişkin bilgi ve bulguların sergilenecek şekilde düzenlenmesini önermiştir. Aynı düşünce ile tarihi omurgayı kültürel kullanımlar ve aktif açık alanlar oluşturarak canlı tutmayı amaçlamıştır.

Coşku Kocabıyık, planlamadaki koruma yaklaşımını şu şekilde ifade etmiştir: “...kültür ve doğa değerleriyle, bu değerlerin oluşturduğu kimlik ve yaşam ilişkilerinin, her ölçekteki planlamada temel girdi olarak benimsenmesi, metropoliten alan planlamasından nazım ve uygulama planlama aşamalarına kadar, sitlele ve tek yapılarla sınırlı olmayan bir bütüncül anlayış içinde, kentin tüm kesimlerinde tarihsel karakterin gözetildiği kararlarının üretilmesi.”

Öğrencilerin yerleşimi yerel halkla birlikte koruma kaygısı, yapılacak plan faaliyetinde yerleşimin ekonomik yapısının irdelenmesi

Şekil 18. Öğrenci Çalışması (Serdar Deniz; Koruma Planı Stratejileri, 1/1000)

Şekil 19. Öğrenci Çalışması (Coşku Kocabiyik; Uygulama Planı, 1/500)

ve yerel halkı içine alan çözümlerin neler olabileceği üzerinde düşünmeyi gerektirmiştir. Önerilen çözümler kimi kez koruma programı içinde, kimi kez ise üst düzeyde olmuştur. Analizlerde Alaçatı'nın ekonomik yaşamında geçmişinden bugüne tarım ve turizm sektörlerinin ağırlıklı olduğu, 1980'lerden sonra tarımsal faaliyetlerin azaldığı ve bugün neredeyse yok olduğu, turizmin ise temel sektör haline getirilmeye çalışıldığı, ancak yerel halkın turizm gelirlerinden yeterli pay alamadığı saptanmıştır. Ekonomik yapıdaki bu dönüşümlerin oluşturduğu toplumsal ve fiziki çevredeki dönüşümlere dikkat çekilmişti. Geliştirilen önerilerde yerleşimin tarım potansiyellerinin değerlendirilerek, sektörün yeniden canlandırılması gerektiği, bu yolda pazarı olan ve coğrafi konumu itibarıyla —sakız, anason, şaraplık üzüm gibi— Alaçatı'ya özel ürünlerin üretiminin teşvik edilmesi önerilmiştir (Yasemin Memişoğlu, A. Serkan Güler). Alaçatı'nın geçmişinden bugüne tarıma dayalı üretim faaliyetlerinin işareti olan, doku içinde ve çevresinde yer alan zeytinyağı atöl-

yeleri, yel değirmenleri vb. yapıların da özgün teknolojileri ile restore edilerek, müze haline getirilmeleri de öneriler arasındadır. Böylelikle Alaçatı'nın varoluşundaki ekonomik faaliyetler belirgin hale getirilmiş olacaktır.

Öğrenciler özellikle 1980 sonrası turizm sektörünün Alaçatı'ya olumsuz etkileri üzerinde durmuşlar; turizmin dışlanamayacağı ancak olumsuz etkilerini önleyecek önlemlerin alınması gerektiğini vurgulamışlardır. Yasemin Memişoğlu plan hedeflerini “Turizme bağlı yapılanmanın ileride hem mekansal hem de toplumsal anlamda yıkıcı etkiler ortaya çıkarmasını engellemeye yönelik” olarak tanımlamış; İrmak Gürsu da yerel halkın yapılarını dışarıdan gelen yatırım veya yazlık konut talebiyle gelen insanlara satmak yerine, kendilerinin turizm sektöründe yatırımcı olmaları için desteklenmesine yönelik bir organizasyon önerisi geliştirmiştir. Öte yandan öğrenciler Alaçatı bütününde orta ve üst gelir gruplarına hitap eden ikinci konut yatırımlarının durdurulması yönünde kararlar üretmişlerdir. Özellikle Alaçatı'nın güneyinde, kıyı bölgesinin ekolojik yapısını tehdit ederek uluslararası sermaye ile gerçekleştirilen “Port Alaçatı” projesinin iptal edilmesi yönünde karar birliği içindedirler.

Önerilerde Alaçatı gençlerine istihdam yaratacak yeni iş olanakları araştırılmış ve özellikle onlara mesleki beceri kazandırma yolunda bir taraftan meslek liselerinin kurulması, diğer taraftan halk eğitim merkezlerinin etkin hale getirilmesi yer almıştır.

Bazı projelerde, koruma faaliyetlerinin organizasyonu içinde yer alacak atölye veya restorasyona yönelik meslek okullarının Alaçatılı gençlere yeni bir meslek ve iş alanı oluşturacağı düşünülmüştür. Sözkonusu atölyeler (taş işçiliği vb.) ve okullar İzmir'deki üniversitelerin ilgili bölümleri ile bilgi alışverişi içinde olacaktır (Serdar Deniz, A. Serkan Güler). Serdar Deniz, bu yolla alandaki yerel halk, belediye, yatırımcı, eğitim kurumları gibi aktörlerin rollerinin tariflenerek yönlendirilmeleri ve böylelikle kaçınılmaz olan dönüşümün kontrol altına alınmasını hedeflemektedir.

Pek çok öneride koruma projesinin finans kaynaklarının ulusal ve uluslararası kaynaklardan

pay alabileceği ancak asıl ve sürekli çözümün yerleşimin kendi öz kaynakları ile olacağı belirtilmiştir. Bu noktada çözüm, yerel potansiyelleri değerlendiren ve yerel unsurları devreye sokan örgütlenmelerle mümkündür. Dikkati çeken nokta Halk Eğitim Merkezi veya benzeri oluşumların aktif hale getirilmesi yönündeki önerilerdir. Kimi projelerde belediyeye yatırımcı, eğitim kurumları, sivil toplum örgütleri ve sivil halk arasındaki eşgüdümü sağlayacak bir rol yüklenmiştir. Ali Serkan Güler, çabanın yerel inisiyatifle başlaması gerektiği üzerinde durarak bir “Kent Platformu” oluşturulmasını önermiştir. Bu öneriye paralel olarak Alaçatı’da geleneksel doku içinde, ama modern bir tarzda gerçekleştirilecek bir “İmece Meydanı” tasarlanmıştır.

Çalışma alanı olarak belirlenen, tarihi yerleşim dokusu ve yakın çevresi içinde önerilen fiziki müdahaleler, yukarıdaki temel yaklaşım ve hedefler doğrultusunda, temelde halkın sosyal donatı ihtiyaçlarının karşılanması, Alaçatı’da yaşayan ‘yerli’ ve ‘dışardan gelen’ insanları buluşturmak üzere var olan kentsel açık alanların yeniden düzenlenmesi ve yenilerinin tasarlanması, tarihi yapıların değerlendirilerek kültürel kullanımlar önerilmesinden oluşmaktadır.

Yerleşim içinde toplanma noktaları (meydanlar, rekreasyon alanları) tespit edilerek “özel proje alanları” tariflenmiştir. Uygulama süreci tanımlanırken başlangıç etabı, kimi projelerde özel proje alanları ile noktasal, kimilerinde ise yerleşimin ana omurgası ile eksensel mekanlar üzerinde belirlenmiştir. Başlangıç etabında, projeye ivme kazandıracak bilinçlenmeyi ve teşviki sağlayacak noktaların öncelikli olmasına ayrıca alandaki yapı stoğunun da değerlendirilmesine dikkat etmişlerdir.

Yukarıda anlatılanlardan Alaçatı’da tarih boyunca tanık olunan *tekrarlanan değişimin* bir yenisinin yaşanmakta olduğu açıktır ve bu nedenlerden dolayı Alaçatı Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı İmar Planı çalışmalarının gerçekleştirilmekte olduğu bugünlerde Alaçatı

kritik bir noktadadır. Ya geçmişte başka tarihi yerleşimlerde yaşanan olumsuz örnekler Alaçatı’da tekrarlanacak ya da yerel yönetim, yerli halk, yatırımcılar, koruma kurulları ve uzmanlar işbirliği içerisinde Alaçatı’yı yaşatacaklardır. Bu yazıda tartışılanlar ‘kentsel koruma’ olgusunun çok boyutlu bir çalışma alanı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durumda tarihi yerleşim alanlarına yönelik çalışmalarda yalnızca fiziksel planlama yaklaşımının etkinliği hangi boyutlarda olabilir? Mekan kavramının derinliği tarihi dokunun ‘korunarak’ gelecek kuşaklara iletilmesinin ancak yerleşimin toplumsal ve ekonomik yapısını göz ardı etmeyen bir planlama çalışması ile gerçekleştirilebileceğini beraberinde getirmektedir.

Şekil 20. Öğrenci Çalışması (Serdar Deniz; Detay Çalışmalar, 1/200)

